

EMIL CIORAN

Gondolatok alkonya

„...tápláljátok őt a nyomorúság kenyérével és a nyomorúság vizével.”
Krónikák 2,18

I.

Nyugodtan mondhatod, hogy az univerzum értelmetlen, senki sem fog megsértődni. – De jelentsd ki ugyanezt egy tetszőleges egyénről; ő tiltakozni fog, sőt tenni fog érte, hogy elnyerd büntetésed.

Mindannyian ilyenek vagyunk: felmentjük magunkat, ha egy általános elvről van szó, és nem szégyelljük kivételként kezelni magunkat. Pedig ha az univerzumnak semmi értelme, szabadulhat-e bárki is ezen ítélet átka alól?

Az élet titka ennyi: nincs értelme; de mindenki talál magának egyet.

A magány nem arra tanít meg, hogy egyedül vagy, hanem hogy az *egyetlen*.

Istennek érdekében áll, hogy őrködjön igazságai fölött. Néha elég egy vállrándítás, hogy mind összeomoljanak, hiszen a gondolatok már rég aláásták őket. Ha egy féreg képes metafizikai nyugtalanságra, ő is háborgatja Isten álmát.

Az Istenre irányuló gondolat akadály a öngyilkosságnak, de a *halálnak* nem. Nem szelídíti a sötétséget, mely megijesztette Istent, midőn pulzusát kereste a semmi rettenetében...

Úgy tartják, hogy Diogenész pénzhamisítással foglalkozott. – Bármely embernek, aki nem hisz az igazság abszolút voltában, jogában áll mindent meghamisítani.

Ha Diogenész Krisztus után születik, szent lett volna. – A cinikusok iránti csodálat és kétezer év kereszténység mit eredményezhet? Egy *gyengéd* Diogenészt...

Platón Diogenészt egy őrült Szókratésznek nevezte. Szókratészt már nehezen lehetne megmenteni...

---

* Eredeti román címe: *Amurgul gândurilor*, először a Dacia Traiană S.A. nagyszabedbeni (Sibiu) kiadó jelentette meg. A fordítás alapjául az azonos címen az Editura Humanitas bukaresti (București) 2008-as kiadása szolgált.

Ha hangra lobbanna a bennem levő süket zaklatottság, minden gesztusom egy sira-tófal előtti térdhajtás lenne. Gyászban járok születésem óta – ennek a világnak a gyászában.

Minden, ami nem feledés, koptatja anyagunkat; a lelkifurdalás a felejtés ellenpólusa. Ezért magaslik fölénk fenyegetően, mint egy ősi szörnyeteg, mely tekintetével semmisít meg, vagy vérbe olvadt ólom benyomásával telíti pillanataidat.

Az egyszerű emberek lelkifurdalást érezhetnek tetszőleges tettük után; ők *tudják*, hogy miért érzik, hiszen szem előtt tartják az okokat. Hiába beszélénk nekik „rohamokról”, nem tudnák megérteni egy hasztalan kín erejét.

A metafizikai lelkifurdalás ok nélküli zaklatottság, etikai nyugtalanság az élet peremén. Nincs egyetlen bűnöd sem, amit megbánhatnál, mégis lelkifurdalást érzel. Semmi sem jut eszedbe, de rád ront a múlt fájdalmas végtelensége. Nem tettél semmi rosszat, de felelősnek érzed magad az univerzum gonoszságáért. Sátáni érzetek a lelkiismeret önkívületében. A Gonosz princípiuma az etikai problémák béklyójában és a megoldások azonnali rettegése közepette.

Minél kevésbé vagy közönyös a gonoszsággal szemben, annál közelebb állsz a legemibb lelkifurdaláshoz. Ez néha zavaros és kétértelmű: ilyenkor a Jó *hiányának* terhét viseled.

A lila a lelkifurdalás színe. (Az, ami bizarr benne, a könnyelműség és a melankólia harcából indul, és a későbbi győzelmébe torkollik.)

A lelkifurdalás a megbánás etikai formája. (A sajnálat problémává válik, nem szomorúsággá.) Szenvedéssé előléptetett megbánás.

Nem *old meg* semmit, de *elindít* mindent. A morál megjelenése egybeesik a lelkifurdalás első morájával.

A lélek fényűző és hiábavaló pazarlásává teszi fájdalmas mozgékonyasága. – Csak a tenger – és a cigaretta füstje – jeleníti meg.

A lelkifurdalás vallásos kifejeződése a bűnbánat, költői kifejeződése a megbánás. Az első egy felső, utóbbi egy alsó korlát.

Megbánsz valamit, ami *alattad* történt. Előidézhetted volna a dolgok másmilyen kimenetelét, de a gonoszság vagy a vulgaritás vonzása eluralkodott az etikai vetület fölött. A kétértelműség a mindenkori lelkifurdalásban fellelhető teológia és vulgaritás keveredéséből származik.

Sehol sem érzed fájdalmasabban az idő visszafordíthatatlanságát, mint benne. A jóvátehetetlen csupán e visszafordíthatatlanság morális értelmezése.

A gonosz feltárja előttünk az idő démoni anyagát; a jó, a fejlődés végtelen lehetőségét. A gonosz feladás; a jó ihletett számítás. Senki sem tudja racionálisan megkülönböztetni a kettőt. De mindannyian érezzük a gonosz fájdalmas melegét és a jó extatikus hűvösét.

Ez a kettősség az értékek világában egy másíknak, egy mélyebbnek felel meg: ártatlanság és megismerés.

A lelkifurdalást a reménytelenségtől, a gyűlölettől vagy a rémülettől nem más különbözteti meg, mint gyöngédség, a gyógyíthatatlanság pátosza.

Annyi ember van, kit a haláltól csak annak nosztalgiája választ el! Így formál az életről tükröt a halál, hogy gyönyörködhessen magában. A vers eszköze csupán egy halotti nárcizmusnak.

Az állatok és a növények is szomorúak, de számukra a szomorúság nem vált megismerési folyamattá. Csak az emberi használat során szűnik meg *természetnek* lenni. Körültekintve ki ne észlelné, hogy barátságunkkal megajándékoztunk növényeket, állatokat és számtalan ásványt! – de egyetlen embert sem.

A világ nem más, mint univerzális *Sehol*. Ezért soha sincs ahová elmenned...

Az összes pillanat, mikor az élet hallgat, hogy meghalld magányodat... Párizsban, mint egy távoli településen, az idő visszahúzódik a tudat egy sarkába, és önmagaddal maradsz, a saját árnyakkal és fényeiddel. A lélek elkülönült, és határozatlan hánykolódással emelkedik felszínre, mint egy mélyből halászott hulla. És akkor ráeszmélsz, hogy a *lélek elvesztésének* a bibliain kívül más értelme is van.

Minden gondolat egy angyalok által megtaposott giliszta nyögésének tűnik.

Nem tudod felfogni, mi a „meditáció”, ha nem vagy hozzászokva a csend hallgatásához. Hangja a feladásra biztat. Minden vallási beavatás a mélységeibe való lemerülés. Buddha misztériumából akkor kezdtem valamit megsejteni, amikor megérintett a hallgatástól való félelem. A kozmikus némaság annyi mindent mond, hogy a gyávaság a világ karjaiba taszít.

A vallás a hallgatás enyhített kinyilatkoztatása, édesített változata az általa sugallt nihilizmusnak, félelmeink és óvatosságunk által szűrve... Így válik a hallgatás az élet ellenpólusává.

Ahányszor az *eltévedés* szóra gondolkodok, annyiszor világosodik meg számomra az ember. És ilyenkor, mintha homlokomon szundítanának a hegyek...

Suso leírja önéletrajzában, hogy egy fém íróvesszővel magára véste Jézus nevét, a szívétől jobbra. A vér nem folyt hiába, idővel fényleni kezdtek a betűk, melyeket elfedett, hogy senki meg ne lássa. – Mit írnék a szívem jobbára? – Leginkább: boldogtalanság. És Suso meglepetése évszázadonként megismétlődne, ha az ördögnek legalább saját jelvényéhez lenne elég fénye... Ilyen módon az emberi szív a Sátán fényes reklámjává válna.

Vannak tisztások, ahol az angyalok nyaralnak. Ezeket bevetném sivatagszéli virágokkal, hogy saját jelképem árnyékában pihenhessek.

Egy görög szkeptikus lelkületére és Jób szívére van szükséged ahhoz, hogy az érzelmeket önmagukban éld meg: tévedés nélkül a bűnt, ok nélkül a szomorúságot, alaptalanul a lelkifurdalást, tárgy nélkül az utálatot...

Tiszta érzelmek – melyek egyenértékűek a *problémák nélküli* filozofálással. Sem az életnek, sem a gondolkodásnak nincs – ilyen módon – kapcsolata az idővel, és a lét felfüggesztettsége által határozódik meg. Minden, ami benned zajlik, nem viszonyulhat semmihez, mert nem irányul semerre, kimerül az aktus belső céljában. Annál *lényegesebbé* válsz, minél inkább megfosztod saját „történelmedet” az időbeliségtől. Az ég felé tekintésnek nincs dátuma, és az élet önmagában kevésbé betájolható, mint a semmi.

Az abszolút utáni vágyban megnyilvánul a tiszta meghatározatlanság, melynek meg kell fosztania minket az idő fertőzéseitől, és melynek a vég nélküli felfüggesztettség előképeként kell szolgálnia számunkra. Mert nem más ez, alapvetően, mint az időtudat kigyomlálása.

Bárhányszor az emberre gondolok, számalomba fulladnak gondolataim. És így nem talállok a nyomára. Egy törés a természetben töredezett elmélkedésekre kötelez.

A szentség iránti szenvedély ugyanúgy helyettesíti az alkoholt, mint a zene. Ugyanígy az erotika és a költészet. A felejtés különböző formái, tökéletesen felcserélhetők. A részegesek, a szentek, a szerelmesek és a költők kezdetben egyforma távolságra vannak az égtől, jobban mondva, a földtől. Csak az utak különböznek, holott mind az elembertelenedés *útjain* járnak. – Ezért az immanencia kékje egyformán elítéli őket.

A féltékenység az élet ösztönös lenézése, a cinizmus pedig a racionális. Az elérzékenyülés? Az éberség gyengéd alkonya, a szellemnek a szív rangjára való „lefokozása”.

Minden féltékenységnek van vallásos árnyalata. Annak félelme, hogy senkié sem vagyunk, hogy Isten egy senki, és a világ az ő műve... A metafizikai bizalmatlanság alkalmatlan természethez és társadalmi kellemetlenséghez vezet. A merészség hiánya az emberek között – az erő lenézése – egy bizonytalan vitalitásból származik, mely a világ lényeges dolgaira vonatkozó kétségektől terhelt. A biztos ösztön és határozott hit feljogosít rá, hogy szemtelen légy; sőt ösztönöz rá. – A féltékenység a megbánás leplezésének egy módozata. Mert a merészség nem más, mint a megbánás hiányának megnyilvánulása.

Mikor nincsenek illúzióid, mintha az élet mellékhelységének tükre lennél. – Nincs meghatóbb rejtély, mint az élet szeretésében; egymaga eltipor minden ténnyt. Ahhoz,

hogy az életet egy abszolútumnak észleld, semennyire sem tartozhatsz a világhoz. Egy *égi* perspektívából láthatod ilyennek.

Ahol a paradoxon megjelenik, ott a rendszer meghal és győzedelmeskedik az élet. Általa menti meg becsületét a ráció az irracionálissal szemben. Ami zavaros az életben, az csak átok vagy himnusz formájában fejezhető ki. Aki ezeket nem tudja kezelni, annak egyetlen lehetősége marad: a paradoxon – az irracionális *formális* módszere.

Mi ő a logika szempontjából, ha nem felelőtlen játék, és a jóérzés szempontjából, ha nem elméleti immoralitás? De nem benne ég az összes megoldhatatlanság, értelmetlenség, konfliktus, ami az életet a felszín alatt gyötri? Mikor e nyugtalan árnyak vallani készülnek, a paradoxon eleganciájába öltözteti suttogásukat a ráció, eredetüket leplezendő. Más-e, akár szalonképes változata is, mint a legmélyebb kifejeződés, amire a felszínesség hathat?

A paradoxon nem *megfejtés*; mert nem old meg semmit. Csak a javíthatatlan díszítésére használható. Megpróbálni általa *helyreállítani* valamit, ami maga a legnagyobb paradoxon. A ráció kiábrándítása nélkül nem tudom elképzelni. Pátoszmentessége arra kötelezi, hogy az élet moráját fülelje, és a hallottak tolmácsolásával megsemmisítse függetlenségét. A paradoxonban a ráció önmagát szünteti meg; megnyitotta határait, és már nem tudja megállítani a feldúló tévedések özönét, a vergődő tévedéseket.

A teológusok a paradoxonok parazitái. Ha nem használnák ösztönösen, már rég le kellett volna tenniük a fegyvert. A vallásos szkepticizmus nem más, mint *tudatos* alkalmazása.

Ami nem fér bele a rációba, kételkedésre ad okot; de benne semmi *sincs*. Innen a paradoxon gondolkodás termékeny lendülete, mely tartalmat adott a formáknak és hivatalos medret az abszurdnak.

A paradoxon egy kifejező abszurditás varázsával ruházza fel az életet. Megtéríti, amit az élet a kezdetektől neki tulajdonított.

Ha Mózes lennék, botommal megbánást fakasztanék a sziklákból. Mindenesetre – ezzel is lehet oltani a halandók szomját...

Az, hogy valami vallásos-e, nem tartalom, hanem *intenzitás* kérdése. Isten egy lázas pillanatként rögzíthető, így válik a világ, melyben élünk, a vallásos érzékenység oly ritka tárgyává, hiszen az csak *semleges* pillanatainkban gondolható el. „Hőemelkedés” nélkül nem haladjuk meg az érzékelés határait, vagyis semmit sem *látunk*. A szemek csak akkor szolgálják Istent, amikor nem különböztetik meg a tárgyakat; az abszolútum tart az individuációtól.

Egy érzet erősödése, bármelyiké, vallásosságra utal. Az undor túlcsoordulása ki nyilatkoztatja számunkra a Gonoszt (az Isten felé vezető negatív utat). A bűn köze-

lebb áll a teljességhez, mint egy meghamisítatlan ösztön, mert az *isteniben* való részvétel lehetősége a természettől távolodva nő.

Egy éber ember minden lépésénél megméri „hőemelkedését”, saját szenvedélyének megfigyelője, minduntalan a nyomában jár, zavarában megadva magát a szomorúság koholmányainak. Az éberségben, a megismerés a fiziológiának való hódolás.

Minél többet *tudunk* magunkról, annál inkább eleget teszünk a szervi átlátszóság higiénijának. Ennyi tisztaságtól magunkon *át*-látunk. Ilyen módon *részesülsz* magadban.

A kolostorokban tapasztalható szent hisztéria forrása csakis a csend hallgatása lehet, a magány néma előadásának átélmelkedése. – Hát az Idő belső izgalma, a tudat elvesztése az idő hullámvászában? A laikus hisztéria forrása...

Az Idő a tenger metafizikai helyettese. Csak azért gondolsz rá, hogy legyőzd az iránta érzett nosztalgiát.

Ha az univerzumba bekerül egy végtelenül kicsi *valós*, akkor minden valós; – ha nem létezik *valami*, akkor semmi sem létezik. Engedményeket tenni a többszöröségnek, és mindent visszavezetni a látszatok hierarchiájára, a tagadáshoz való bátorság hiányát jelenti. Az élettől való elméleti távolság és az élethez fűződő érzelmi gyengeség vezetnek az irrealitás lépcsőfokainak tétova megoldásához, a tudat oda-visszajához.

A paradox helyzet a létezés egy alapvető határozatlanságát fejezi ki. A dolgok nem *helyezkedtek* el. Valós helyzetként és elméleti formaként egyaránt – a paradoxon az elégtelenség állapotából fakad. Egymaga röpté az égbe a mennyeket.

Az esetlegesség – a véletlenszerűség oázisai a Szükségszerűség sivatagában – nem ragadható meg a ráció formáival csakis a mozgás által, amit a paradoxon engedtlensége vezet be. Mi ő, ha nem egy démoni behatolás az agyba, a vérnek a Logikába való beszívargása és a formák kínszenvedése?

Mi árulkodik róla, hogy a misztikusok semmit sem oldottak meg, de mindent megértettek? Az Istent körülvevő paradoxonok lavínája a meg nem értettől való félelem enyhítésére. A miszticizmus a paradox gondolatok kiteljesedése. Maguk a szentek is használták a határozatlanság ezen eszközét az isteni megfejthetlenség „pontosításához”.

Az Idő éteri érzetei, melyekben az üresség önmagára mosolyog...

Melankólia – a Mulandóság légies nimbusza.

A démoni lét eseménnyé emel minden pillanatot. A tett – a szellem halála – egy sá-táni princípiumból fakad, hiszen annyira harcolunk, amennyire vezekelnünk kell. A politikai tevékenység az öntudatlan vezeklés kiemelkedő példája.

Az időre vonatkozó érzékenység a jelenben élés képtelenségéből fakad. Minden pil-lanatban észleled az idő kegyetlen mozgását, mely helyettesíti az élet közvetlen mozgalmasságát. Többé nem az időben élsz, hanem *vele*, vele párhuzamosan.

Egy lévén az étellel, idő *vagy*. Megélve azt, vele együtt halsz meg, kétségek és kí-nok nélkül. A tökéletes egészség az időbe olvadásban valósul meg, míg a betegség állapota az ezzel ellentétes elkülönülés. Minél jobban érzékeled az időt, a szervi diszharmónia annál előrehaladottabb esetekben.

Természetesen a múlt elvész a jelen aktualitásában, összegződik benne, és bele-olvad. A megbánás – az időbeliség élességének kifejeződése, a jelenből való kiválás-nak – a múltat szögezi le aktualitásként, fordított optika segítségével éleszti fel azt. Mert a megbánásban a múlt megőrzi a *lehetségesség* erényét. Virtuálissá alakított javíthatatlanság.

Mikor folyamatosan tudsz az idő romboló erejéről, a tudat körül ébredő érzel-mek minden oldalról próbálják megmenteni azt. A prófécia a jövő aktualitása, ahogy a megbánás a múlté. Nem lévén képesek a jelenlétre, a múltat és a jövőt alakítjuk *je-lenekké*, mert ha az idő nem aktuális, könnyebb hozzáférni végtelenségéhez.

Betegnek lenni annyi, mint *tudatos* jelenben élni, egy magad számára áttetsző je-lenben, mert a múlttól és a jövőtől való félelem, attól, ami megtörtént, és attól, ami meg fog történni, az időbeliség tágasságába taszítja a pillanatot.

Egy beteg, aki naivan tudna élni, nem lenne a szó szerinti értelemben beteg, mert megérinthez a rák, de ha elkerül lezajlásának rettenete (a jövő, mely felénk ro-han, és nem, amely felé mi rohanunk), egészséges vagy. Nem léteznek betegségek, csakis tudatuk, melyhez minden esetben az időbeliség érzékelésének túltengése társul.

Nem történik meg néha velünk, hogy tapintjuk az időt, hogy átpereg ujjaink kö-zött, mikor az intenzitás mértéktelensége anyagi körvonalakat kölcsönöz magának? Vagy máskor nem úgy érzékeljük, mint egy finom szélfúvást a hajszálaink közt? El-fáradt volna? Alvóhelyet keres talán? Vannak nála fáradtabb szívek, melyek még-sem tagadnák meg tőle a szállást...

A Gonosz, feladva kezdeti közömbösségét, az Időt választotta álnévnek.

Az emberiség a paradicsomot örökkévalóság-sűrítmenyből építette. Az időbeliség koncentrálódása értelmezhetővé teszi a szenvedést. Hiszen mi más a gyötrelem, mint időkivonat?

Éjfél után úgy gondolkodsz, mintha már nem lennél életben, vagy legjobb esetben, mintha nem lennél *önmagad*. Pusztá eszközévé válsz a hallgatásnak, az örökkévalóságnak vagy az ürességnek. Szomorúnak hiszed magad, és nem tudod, hogy tulajdonképpen ezek lélegeznek általad. Sötét erők összeesküvésének esel áldozatul, hiszen egy egyénből nem születhet akkora szomorúság, ami nem fér el benne. Minden, ami meghalad bennünket, kívülről származik. Úgy az élvezet, mint a szenvedés. A misztikusok azért tulajdonították az extázis túlradó élvezetét Istentől eredőnek, mert nem tudták elfogadni, hogy az egyén korlátozottságában ilyen teljességre képes. Így van ez a szomorúsággal és mindennel. Egyedül vagy, de veled van az *egyedüllét* teljessége.

Mikor minden megkövesedik, maga a nosztalgia is geometriává válik, a sziklák folyékonyak tűnnek a megkövesedett lelki ürességéhez képest és az árnyalatok átjárhatatlanabbak a szakadékoknál. Akkor már nem kell más, csak az eltaposott kutyák remegő tekintete és egy ütött-kopott óra más századokból – párna egy örült homlok számára.

Ahányszor ködben sétálok, könnyebben tárulkozom fel magam számára. A Nap elidegenít, mert fényt derítve világodra, hamisságaihoz kötöz. A köd viszont a keserűség színe.

Az irgalmasság rohamait általános gyengeség előzi meg, melyben félsz, hogy belezuhansz minden tárgyba, és beléjük olvadsz. A megszáns az intuitív megismerés patológikus formája. Mégsem helyezhető a betegségek sorába, ugyanis egy függőleges ájulás. Saját magányod irányába esel.

A fehér éjszakák – az egyedüli *feketék* – az Idő valóságos bűvárává tesznek. Süllyedsz, süllyedsz feneketlenségébe... A muzikális és határozatlan merülés az időbeliség gyökerei felé beteljesületlen vágy marad, mert nem érhetjük el az idő határait, csak *kiszökve* belőle. De az ugrás által külsővé válik számunkra; érzékeljük kereteit, de nem *éljük* meg. Felfüggesztése irreálissá teszi, és már nem sugall végtelenséget – a fehér éjszakák díszé.

Az álom egyetlen értelme az idő elfelejtése, a benne rejlő démoni princípium elfelejtése.

A templomban gyakran arra gondolok, milyen nagy dolog lenne a vallás hívők nélkül: csupán az Isten vallásos nyugtalansága az orgona tolmácsolásában.

A filozófia középszerűségét az magyarázza, hogy elmélkedni csak alacsony hőfokon lehet. Mikor uralkodsz a láz fölött, bábokként rendezgeted gondolataidat; zsinóron rángatod az ötleteket, és a közönség nem tagadja meg magától az illúziót. De mikor

minden magadra irányuló tekintet tűzvész vagy hajótörés, mikor a belső táj egy romhalmaz a tenger horizontján terjedő lángok nyomában – akkor elengeded a gondolatokat, belső lángok epilepsziájától gyötört oszlopokat.

Ha tudnám, hogy egyszer is szomorú voltam az emberek miatt, szégyenemben lenném a fegyvert. Néha szerethetők, gyűlölhettek és mindig sajnálatra méltók, de az elszomorodáshoz szükséges figyelem egy megalázó lemondás. A mennyei bőkezűség pillanatai, mikor mindenkit megölelnénk, ritka ihletek, valóságos „kegyelmek”.

Az emberszeretet erőteljes, ugyanakkor furcsa betegség, hiszen a valóság egyetlen eleme sem támasztja alá. Még soha nem élt emberszerető pszichológus, és persze nem is fog. A megismerés nem az emberiség felé vezet. – Az éberség szünetei, a megismerés pihenői, a kegyetlen szem krízisei azonban a szeretet bizarr állapotába helyezik. Ilyenkor szeretne elterülni az út közepén, megcsókolni a halandók lábát, megoldani a kereskedők és kéregetők saruszíját, minden sebben és vérzésben megmártózni, a bűnöző tekintetére galambszárnyakat aggatni – az utolsó embernek lenni szeretetből!

Az emberismeret és az undor a pszichológust végül saját hullái áldozatává teszi. Mert számára minden szeretet vezeklés. – Az emberek, akiket megsemmisített a megismerés, meghalnak benned; megvetésed áldozatai szívedben rohadnak. Ez a teljes temető kel életre a szeretet tébolyában, vezeklésed görcseiben!

A fenséges a halálsugallat formáját öltő mérhetetlenség. A tenger, a lemondás, a hegyek és az orgona – különbözőképpen és mégis ugyanúgy – egy valamilyen vég megkoronázásai, mely bár idővel fogyatkozik, megszűnése mégis túlmutat önmagán. Hiszen a fenséges az örökkévalóság *ideiglenes* krízisállapota.

Ami fenséges Jézusban, az az örökkévalóság időben való tévelygéséből fakad, mérhetetlen lealacsonyodásából. De minden, ami *célszerű* a Megváltó létezésében, csökkenti a fenségességet, mely kizár minden etikai allúziót. Ha jószántából jött köztünk, hogy megmentsen, ez csak annyira érdekelhet minket, amennyiben esztétikailag közelítünk meg egy etikai gesztust. Ellenben ha köztünk való tevékenysége csupán az örökkévalóság egy tévedése, a tökéletesség haláltól való öntudatlan megkísértése, az abszolútum időben történő vezeklése, nem sorolható-e akkor e mértéktelen haszontalanság a fenségesség jegye alá? – Hogy az esztétika mentse meg a keresztet, az örökkévalóság szimbólumaként.

Nincs nagyobb élvezet, mint azt hinni, hogy filozófus voltál – és már nem vagy az.

Szenvedni annyi, mint egy fájdalomérzeten *elmélkedni*: filozofálni – ezen az elmélkedésen elmélkedni.

A szenvedés egy fogalom romja; egy érzetlavina, mely elijeszt minden formát.

A filozófiában minden másod-harmadrangú... Semmi sem *közvetlen*. Egy rendszer származtatásokból épül fel, ő maga a szó szoros értelmében vett származtatás. A filozófus pedig nem más, mint egy *közvetett* zseni.

Nem tudunk eléggé nagyvonalúak lenni magunkkal ahhoz, hogy ne spóroljunk a magunknak szánt szabadsággal. Ha nem akadályoznánk magunkat ilyen téren, minden pillanat túlélés lenne! Nem gyakori, hogy csupán saját határaink *képzete* által maradunk önmagunk? Árva emléke egy valamikori egyén képződésének, saját egyénné válásunk foszlánya... Mintha egy tárgy lennénk, név után kutatva egy identitás nélküli természetben. – Az ember – mint minden élőlény – bizonyos élmények mértékéhez van szabva. De megtörténik, hogy ezek nem szépen sorjában következnek, hanem egyszerre, elemi haraggal özönlenek és rajzanak egy roncs körül – *bőségből* – mely nem más, mint az én. Hogyan maradhat ilyenkor hely a foltnyi úr számára, ami a tudat.

Annyi gyilkosság és költészet van Shakespeare-ben, hogy drámái egy tébolyult róza szüleményeinek tűnnek.

Bármekkora keserűség is legyen bennünk, nem lehet elég nagy ahhoz, hogy felmentsen mások keserűségei alól. Ezért oly hízog hát a francia moralisták tanítása a kései órákban. Ők mindig is tudták, mit jelent egyedül lenni emberek között; de azt viszont ritkán, hogy mi a magány a világban. Még Pascal sem tudta túltenni magát társadalomból *visszavonult* állapotán. Enyhébb szenvedés esetén csak magas intelligenciáját tapasztaltuk volna. – A franciák és Isten között mindig is ott tátongott a szalon.

Két dolog, ami következetesen metafizikai hisztériával töltött el: egy óra, ami áll és egy óra, ami jár.

Minél kevésbé érdekelnek az emberek, annál féltékenyebb lesz a jelenlétükben, és mikor már lenézed őket, elkezdsz dadogni. – A természet nem bocsátja meg egyetlen léptedet sem, mellyel öntudatlansága fölé emelkednél, követi és megbánással hálozza be büszkeséged minden útját. Mi más magyarázata lehet annak, hogy az emberi állapoton való minden egyes felülemelkedéshez megfelelő mértékű megbánás társul?

A féltékenység a növények intim tapintatosságából kölcsönöz valamit az emberi létnek, míg egy önmagától zilált léleknek a növényvilág belenyugvó melankóliáját nyújtja. Csak olyankor irigylem a liliomokat, mikor nem vagyok félték.

Ha a szenvedés nem a megismerés egyik eszköze lenne, az öngyilkosság kötelező volna. És magát az életet – gyötrő haszontalanságaival, kiismerhetetlen gonoszsá-

gával, mellyel hibáról hibára vonszol, csak hogy néha felakasszon egy-egy igazságra, ki tudná elviselni, ha nem egy egyedi *megismerési mutató* lenne? A lélek viszonyosságait megélve, végső igazság híján, *intenzitásokkal* cirógatjuk magunk.

Minden tévedés egy *elmúlt* igazság. Nincs azonban egy *kezdeti*, hiszen az igazság és tévedés közötti távolságot csak pulzusban, belső hevességben, titkos ritmusban lehet mérni. Vagyis a tévedés olyan igazság, aminek már nincs *lelke*, egy elhasznált igazság, ami újraélesztésre vár.

Az igazságok pszichológiai halált halnak, nem formálisak; megtartják érvényességüket folytatva a formák élettelenységét, pedig már senki számára sem érvényesek.

Minden, ami élet bennük, időben zajlik; a formális örökkévalóság a kategóriák úrrjébe helyezi őket.

Egy ember számára nagyjából meddig „tart” egy igazság? Nem tovább, mint egy pár cipő. Csak a koldusok nem cserélik le soha. Ha azonban tartod a lépést az étellel, folyamatosan át kell öltöznöd, ugyanis egy létezés teljességét az összehordott tévedések számában mérik, a volt igazságok mennyiségében.

Semmi abból, amit *tudunk*, nem marad büntetés nélkül. Az összes paradoxonért, gondolati bátorságért és a szellem összes tapintatlanságáért előbb vagy utóbb drágán megfizetünk. Különös varázsa van a megismerés összes fejleményét követő büntetéseknek. Letéptél egy leplet, mely a természet öntudatlanságát fedte? Olyan szomorúsággal fogsz ezért bűnhődni, melynek forrását nem ismered. Elszabadult egy felforgató és veszélyes gondolat? Egyes éjszakákat csak a vezeklés folyamata képes kitölteni. Túl sok kérdést tettél fel az Istennek? Akkor miért lep meg a nem érkező válaszok súlya?!

Közvetetten, a következmények által, a megismerés egy vallásos cselekedet.

Szenvedélyesen, beleveszve az elkerülhetetlenbe vezeklünk szellemünkért. Mivel lehetetlen kijózanodni a megismerésből, hiszen kéri a szervezet, képtelen megszokni a kis adagokat –, az önkéntelen aktust is változtassuk *reflexióvá*. Így találja meg a lélek megfelelő vezeklését kielégíthetetlen szomjúságáért.

A szépség kultusza egy gyöngéd lustasághoz hasonlatos, egy kifinomult áruláshoz. Vajon nem azért szereted, mert megment az élettől? Egy szonáta vagy táj hatására arcunkon egy fájdalmas öröm és álmodozó felsőbbrendűség mosolyával megszabadulunk az élettől. A szépség középpontjából vizsgálva minden *mögöttünk* van, és csak visszafordulva nézhetünk az életre. Bármely érdektelen érzélem, mely nem kapcsolódik a létezés közvetlenségéhez, lassítja a szív ritmusát. Ugyan mit mérhetne a szív, az idő szerve, az örökkévalóság emlékezetében, a szépségben?!

Ami nem tartozik az időhöz, visszafajtja lélegzetünket. Az örökkévalóság árnyai, melyek ránk borulnak ahányszor magányunkat a szépség mutatója ihleti meg,

felfüggesztik a levegővételt. Mintha leheletünk gőzei megszenségtelenítenék az érintetlenséget!

Ha minden, amihez hozzáérek szomorúvá válna, ha az égnek a megbántottság színeit kölcsönözné egyetlen feléje lopódzó tekintet, ha nem maradna körülöttem szem szárazon, és úgy haladnék az utakon, mintha bogánccs közt járnék, lábnyomaimmal szürcsölve előlük a napot, hogy megittasodhassanak a fájdalomtól, akkor lenne jogom és büszkeségem az élet igenléséhez. Minden helyeslés mellett a végtelen szenvedés tanúskodna, és minden öröm mellett a keserűség. Csúf és vulgáris megerősítő igenlést formálni bármiből, ami nem teljes gonoszság, fájdalom és sértődöttség. Az optimizmus lefokozza a lelket, mert nem lázból, magasságokból és szédületből származik. Ahogy minden szenvedély is, ami nem az élet árnyékából táplálkozik. A köpetből, a szemétből, a mellékutcák névtelen sarából tisztább és végtelenül termékenyebb forrás fakad, mint az életben való szelíd és racionális részesedésből. Van elég vénánk, melyekben felfolyhat az igazság, melyekben eső esik, havazik, fúj a szél, napok kelnek és nyugszanak. És a mi vérünkben ne hullanának csillagok, hogy visszanyerjék ragyogásukat?

Nincs hely a nap alatt, mely maradásra bírhatna, és nincs árnyék, mely elszállásolhatna, mert a tér ködössé válik a tévelygő lendülettől és telhetetlen rohangálástól. Csodának kell történnie ahhoz, hogy valahol megmaradj, hogy „helyedet” leld a világban: a tér egy olyan pontjára kell kerülnöd, melyet még nem görnyesztett keserűség. Amikor valahol vagy, más helyre gondolsz, míg nem a nosztalgia vegetatív funkcióddá szervesül. A más utáni vágy szellemi szimbólumból *természetté* válik.

A tér utáni sóvárgás kifejeződéseként a nosztalgia úgy ér véget, hogy felszámolja tárgyát. Aki csak az Abszolútum utáni vágyakozástól szenved, annak nincs szüksége erre a vízszintes kiterjedésre. A szerzetesek stacionárius léte abból fakad, hogy a más helyek, más távlatok iránti örökös és meghatározatlan vágyódást a függőlegesbe, az ég felé összpontosítják. Egy vallásos érzület nem vár vigasztalást a tértől; mi több, nincs intenzitása, csak amennyiben az egy zuhanás keretét szolgál.

Mikor nincs hely, ahol még ne szenvedtél volna, mi más okod lehet a tévelygésre? És mi fog a térhez kötni, mikor a nosztalgia sötétkékkje elköt önmagadtól?

Ha az ember nem talált volna egy kéjes tébolyra a magányban – már rég lángra lobbant volna a sötétség.

A legförtelmesebb bomlás egy ismeretlen temetőben fakó ikonja csupán annak az elhagyatottságnak, amikor az égből vagy a föld alól szóló hang feltárja előtted magányod mértékét.

Hogy soha senki ne legyen, *akinek* valamit mondhatnál! Csak *tárgyak*; sehol egy élőlény. A magány örvénye egyszerűen abból az érzésből indul, hogy csupa élettelen dolgokkal vagy körülvéve, melyeknek nincs mit mondanod.

Nem különködésből és nem is cinizmusból járkált Diogenész fényes nappal lámpásával, hogy egy embert keressen. Nagyon is jól tudjuk, hogy magányból...

Mikor nem tudod összeszedni a gondolataidat, és legyőzötten megadod magad hiányuknak – gőzként száll el a világ és vele együtt te is, mintha egy kiapadt tenger partjainál hallgatnád saját emlékeid olvasmányát, melyet egy másik életben írtál... Hová fut az elme, milyen sehol-világokba oldja határait? Jéghegyek olvadnak a vénákban? A vér és a lélek mely *évszakában* vagy?

Önmagad vagy? Nem lüktetnek halántékaid az ellenkezőtől rettegve? *Más* vagy, *más* vagy...

...a *másik* felé úszó tekintettel a parkok ártatlan melankóliájában.

Bármiről – de elsősorban a magányról – köteles vagy *egyszerre* negatívan és pozitívan gondolkodni.

KOMAN ZSOMBOR fordítása

